

Kultuuriministri määruse „Tagasipöördumistoetuse maksmise tingimused ja kord“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) seletuskiri

1. Sissejuhatus ja eelnõu eesmärk

Eelnõu kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ alusel.

Eelnõuga viiakse ellu „Rahvuskaaslaste programmi 2014–2020“ 2018–2020. aasta rakendusplaani (edaspidi *programm*) eesmärged ja tulemusi.

Programmi eesmärk on soodustada Eesti kodanike ja etniliste eestlaste ning nende järeltulijate Eestisse elama asumist. Eesti jaoks on oluline, et riigi elanikkond suureneks Eesti kodanike ja etniliste eestlaste arvel. Igal eestlasel või Eesti kodanikul on põhiseaduslik õigus kodumaale tagasi pöörduda ja seda on oluline toetada. Seoses Eesti ühiskonna ja majanduse arenguga ning aatelse soovi tõttu siduda iseenda ja oma laste tulevik Eestiga, tunneb osa väliseestlasi ja Eesti kodanikke huvi Eestisse elama asumise vastu. Sageli ei ole aga tagasipöördujate keeletase ega teadmised Eesti ühiskonnakorraldusest siin hakkamasaamiseks piisavad, mistõttu võib tagasipöördumisel ette tulla materiaalseid ja halduslikke raskusi ning seetõttu võidakse Eestisse elama asumisel ja kohanemisel vajada riigipoolset tuge.

Programmi on rakendatud alates 2004. aastast. Eestlaste tagasipöördumist on toetatud alates 1994. aastast. Kuni 2010. aastani oli tagasipöördumistoetuste eraldamine Eesti Migratsioonifondi pädevuses.

Toetuse andmise tingimused ei ole välja töötatud eelnõu raames. Eelnõuga kitsendatakse varasemaga võrreldes osaliselt toetatavaid tegevusi ja toetuse saajate sihtrühma. Eelnõu alusel soovitakse pakkuda rahalist tuge lastega peredele, välismaal magistri ja doktoriõppe läbinud noortele ning täieliku töövõime puudumisega isikutele. Poliitikakujundaja hinnangul on nendel sihtrühmadel tagasipöördumisega seoses kõrgem risk sattuda majanduslikesse raskustesse.

Eelnõuga kehtestatakse esmakordselt toetuse andmise tingimused terviktekstina kultuuriministri määrusega. Toetusskeemi rakendajaks jääb Integratsiooni Sihtasutus. Eraldatud tagasipöördumistoetuste kohta leiab teavet Integratsiooni Sihtasutuse kodulehelt www.integratsioon.ee.

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Kultuuriministeeriumi lõimumisvaldkonna rahvusvaheliste suhete juht Anne-Ly Reimaa (e-post anne-ly.reimaa@kul.ee, telefon 628 2217), Integratsiooni Sihtasutuse vanem nõustaja Kätlin Kõverik (e-post katlin.koverik@integratsioon.ee, tel 659 9032), Integratsiooni Sihtasutuse administratiivdirektor Eda Silberg (e-post eda.silberg@integratsioon.ee, tel 659 9038) ja Kultuuriministeeriumi õigus- ja varahaldusosakonna õigusnõunik Kadri Kilvet (e-post kadri.kilvet@kul.ee, telefon 628 2224), kes teostas ka eelnõu juriidilise ekspertiisi.

Eelnõu ei ole seotud ühegi praegu menetluses oleva eelnõu, Euroopa Liidu õiguse rakendamise ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 7 peatükist ja 17 paragrahvist.

1. peatükk

Üldsätted

Paragrahviga 1 kehtestatakse eelnõu reguleerimis- ja kohaldamisala.

Lõike 1 kohaselt kehtestatakse eelnõu Rahvuskaaslaste programmi 2014-2020 rakenduskava eesmärkide ja tulemuste elluviimiseks.

Lõike 2 kohaselt kehtestatakse eelnõuga Eesti kodanike ja etniliste eestlaste ning nende järeltulijate Eestisse elama asumise toetamise ehk tagasipöördumistoetuse taotlemise, andmise, kasutamise ja tagasinõudmise tingimused ning kord.

Lõike 3 kohaselt kohaldatakse eelnõus reguleerimata küsimustele haldusmenetluse seaduse sätteid kooskõlas eelnõus sätestatud korra ja erisustega.

Lõikes 4 nimetatakse toetuse andja. Kultuuriminister on halduslepinguga, mis on sõlmitud riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 2 kohaselt, volitanud haldusülesannet täitma Integratsiooni Sihtasutuse. Toetuse andja vastutab taotlusvooru avamise ja koordineerimise eest ehk teavitab taotlejaid ja avalikkust toetuse saamise võimalusest, menetleb taotluseid ja otsustab, kas taotlused rahuldada või mitte. Toetuse andja detailsem õiguste ja kohustuste loend on toodud seletuskirja § 17 sisukirjelduse juures.

Paragrahvis 2 defineeritakse eelnõu kontekstis olulisemad mõisted.

Punktis 1 defineeritakse käesoleva eelnõu mõistes tagasipöördujat kui täiskasvanud etnilist eestlast, kes on võõrsile emigreerunud kümme aastat tagasi või võõrsil sündinud ning Eestisse püsivalt naasnud.

Punktis 2 defineeritakse käesoleva eelnõu mõistes tagasipöördumine, mis on välisriigist Eestisse püsivalt elama asumine. Püsivalt Eestisse elama asumise kinnituseks on tagasipöörduja ja tema alaealiste laste rahvastikuregistri andmete alusel Eestis elamine ehk residentsus.

Punktis 3 defineeritakse eelnõu mõistes etniline eestlane. Isik loetakse põlvnevaks eestlaste hulgast, kui tema vanemate või vanavanemate hulgast on eestlasi.

Paragrahviga 3 kehtestatakse toetuse andmise eesmärk ja tulemus.

Lõike 1 kohaselt on toetuse andmise eesmärk on vältida Eestisse tagasipöördujate sotsiaal-majandusliku olukorra halvenemist tulenevalt tagasipöördumisega kaasnevatest kuludest. Tagasipöördumistoetusega soovitakse leevendada lastega perede tagasipöördumise kulutusi ning pakkuda sotsiaal-majanduslikku tuge vanematele, kel pole tagasipöördumise järgselt õnnestunud leida tööd või tulenevalt laste east siirduda tööturule.

Lõikes 2 kirjeldatakse toetuse andmise ja kasutamise oodatavaid tulemusi. Toetuse andmise tulemusena on soodustatud etniliste eestlaste ja Eesti kodanike ning nende järeltulijate Eestisse elama asumist. Väljarännanute teise ja kolmanda põlve või veel kaugematele järeltulijatele on Eestisse asumisel oluline nende eesti päritolu tõestamine. Isik loetakse põlvnevaks eestlaste hulgast, kui tema vanemate või vanavanemate hulgast on eestlasi.

Paragrahviga 4 kehtestatakse toetatavad tegevused.

Lõike 1 kohaselt toetatakse põhi- ja lisatoetusega toetuse andmise eesmärgi ja tulemuse saavutamisele suunatud tegevusi, milleks on lõike 2 kohaselt Eestisse kolimisel elamistingimuste loomine ja ühiskonda sulandumise ning kohanemise soodustamine ja lõike 3

kohaselt taotleja alaealistele lastele elamistingimuste loomine ning taotleja pere transpordi- ja kolimiskulude katmine.

2. peatükk

Nõuded taotlejale ja taotlusele ning toetuse summa

Paragrahviga 5 kehtestatakse nõuded taotlejale.

Lõikes 1 kehtestatakse subjektide ring, kellele toetus on suunatud. Programmi eesmärk on soodustada Eesti kodanike ja etniliste eestlaste ning nende järeltulijate Eestisse elama asumist. Lõike 1 kohaselt saab taotlejaks olla Eesti kodakondsust omav isik või Eesti elamisluba omav etniline eestlane.

Taotleja peab olema Eestist emigreerunud vähemalt kümne aasta eest või sündinud välisriigis. Tagasipöördumistoetus on suunatud pikka aega võõrsil viibinud lastega perede tagasipöördumise soodustamiseks, kuivõrd aastatega suureneb pereliikmete arv ning tagasikolimisteenused on kulukad. Pikka aega võõrsil viibimise ehk kümne aasta nõuet ei kohaldata kuni 30-aastastele välismaal magistri- ja doktoriõppe läbinud noortele, et soodustada võõrsil hariduse saanud noorte tagasipöördumist ja tööle asumist Eestis.

Taotleja peab olema naasnud püsivalt Eestisse elama hiljemalt kuus kuud enne taotluse esitamist ja registreerinud oma elukoha Eesti Vabariigi rahvastikuregistris.

Taotleja peab vajama oma majandusliku ja sotsiaalse seisundi tõttu toetust Eestisse tagasipöördumiseks, sest tema perekonna käsutuses on igapäevaseks toimetulekuks vahendid, mis jäävad Eestis kehtestatud toimetuleku piirmäärast alla poole.

Lõikes 2 sätestatakse, et iga taotleja võib esitada taotluse ainult ühe korra. Kui taotleja taotlus on korra juba rahuldatud, siis ta enam uuesti toetust taotlema tulla ei saa. Tagasipöördumistoetus on ühekordne toetus Eestisse tagasipöördumiseks. Kui isikule on juba aastate eest tagasipöördumistoetus määratud, siis seda eeldusel, et isik on püsivalt Eestisse tagasipöördunud.

Lõike 3 kohaselt tuleb juhul, kui taotleja taotleb põhitoetust ja sellele lisaks mõnda lisatoetust, esitada kõikide toetusliikide kohta üks taotlus.

Paragrahviga 6 kehtestatakse üksikasjalikud nõuded taotlusele.

Lõikes 1 sätestatakse, et taotluses peab olema märgitud taotletava toetuse summa, mis peab jääma eelnõuga kehtestatud maksimumsumma piiresse.

Lõikes 2 sätestatakse, milliseid andmeid, kinnitusi ja dokumente peab taotlus sisaldama.

Kõik taotlejad peavad lisama taotlusele isikut tõendava dokumendi ja koos taotlejaga taotlusankeedile kantud ja Eestisse saabunud lapse (laste) isikut tõendava dokumendi koopia. Taotleja võib esitada nii isikutunnistuse kui passi koopia.

Taotlejad, kes pole Eesti Vabariigi kodanikud, peavad lisama taotlusele Eesti elamisloa ja dokumendi, mis tõendab eesti rahvusesse kuulumist (nt vanemate või vanavanemate sünnitunnistus).

Kõik taotlejad peavad lisama taotlusele dokumendi, mis tõendab taotleja Eestist eemalviibimist vähemalt kümme aastat. Selleks võib olla tööraamat, töölepingud, sotsiaalkindlustuse väljavõtted tasutud sotsiaalmaksudest, õpingute tunnistused, tööandjate soovituskirjad, rendilepingud jmt. Kindlasti ei piisa vaid elukoha registreerimise tõendist. Taotleja peab tõendama oma võõrriigis püsivalt viibimist läbi seal toimunud tegevuse. Juhul,

kui tagasipöördujaks on mittetöötav isik, siis on võimalik võõrriigis viibimist tõendada läbi erinevate kliendilepingute (nt telefonikõned, tarbimiskontod jne).

Kõik taotlejad peavad lisama taotlusele selle esitamisele eelnenud 12 kuu sissetuleku tõendi. Naaberriikidest tagasipöördujad peavad esitama igapäevases kasutuses olnud pangakonto väljavõtte täies mahus. Isikud, kellel pole olnud sissetulekuid, saavad samuti esitada igapäevases tarbes olnud pangakonto väljavõtte.

Kõik taotlejad peavad lisama taotlusele lähteriigi eluaseme rendi- või omandisuhte korraldamise tõendi. Taotlusankeedil märgib taotleja, milline oli tema viimane elukoht võõrsil. Kui taotleja on elupinda rentinud, siis esitab ta viimase rendilepingu koopia. Kui taotleja on omanud elupinda, siis tuleb taotlejal taotlusele lisada omandi müügileping. Kui omand pole müüdud, siis peab elupinda omanud isik selgitama ja vajadusel tõendama, millistel asjaoludel pole elupinda müüdud ning lisama taotlusele nii elupinna ostulepingu koopia kui ostuks tarbitud laenu (juhul, kui on laenu võetud) väljatruk. Toetuse andja käsitleb omandit tuluna ning võtab arvesse omandi müügist või eeldatavast müügist saadavat tulu toetuse määramisel.

Täieliku töövõime puudumisega isikul tuleb esitada selle kinnituseks tõend.

Kõik taotlejad peavad lisama taotlusele transpordi- ja kolimiskuludega seotud kuludokumendid või kalkulatsiooni. Taotleja ja tema pere transpordi- ja kolimiskulusid hüvitatakse vastavalt tekkinud kulutustele. Need tuleb dokumentidega (arved, tšekid) tõendada. Kalkulatsioon on lubatud vaid isikutel, kes pöörduvad tagasi kriisipiirkondadest ja kulutuste tõendamine pole võimalik. Samuti on kalkulatsioon lubatud sõiduvahendi küttekulude katteks.

Kui taotleja eest esitab taotluse tema esindaja, siis tuleb taotlusele lisada notariaalselt kinnitatud volikiri taotleja esindamiseks.

Kui taotluse esitab 15- kuni 18- aastane isik, tuleb taotlusele lisada seadusliku eestkostja kirjalik nõusolek. 15-aastased ja vanemad lapsed võivad tagasipöördumistoetust taotleda vanematest eraldi ankeedil.

Kõik taotlejad peavad lisama taotlusele kirjelduse oma pere toimetuleku raskuste kohta. Tagasipöördumistoetuse andmise eesmärk on vältida Eestisse tagasipöördujate sotsiaal-majandusliku olukorra halvenemist tulenevalt tagasipöördumisega kaasnenud kuludest. Seepärast tuleb taotlejatel selgitada nende ja nende pereliikmete majanduslikku olukorda, sissetulekuid, võimalikke kohustusi ning toimetulemist takistavaid asjaolusid. Juhul, kui isikud on töötud, siis tuleb taotlejal lisada Eesti Töötukassa tõend töötuks registreerimise kohta ning lisada selgitused töö leidmist takistavate asjaolude kohta. Taotleja peab olema valmis kirjeldatud toimetulekuraskusi tõendama (nt tervislik seisund, kulukas lahutus, õnnetusjuhtumid jne).

Lõikes 3 sätestatakse, et kui taotlust ei esita seadusliku eestkostja kirjalikul nõusolekul alaealine laps ise, vaid seda teeb tema seaduslik eestkostja (näiteks üks vanem), siis tuleb lapse andmed kanda ühe vanema taotlusesse ja teine vanem sama lapse eest toetust enam taotleda ei saa.

Paragrahviga 7 kehtestatakse toetuse suurus.

Lõigetega 1 ja 2 kehtestatakse taotletava toetuse maksimaalsed summad tegevuste ehk toetusliikide lõikes.

3. peatükk

Toetuse taotlemine ja taotluse menetlemine

Paragrahvis 8 sätestatakse taotluse esitamise regulatsioon.

Lõike 1 kohaselt kinnitab taotlusvooru eelarve kultuuriminister Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarve käskkirjaga.

Lõike 2 kohaselt toimub taotlemine jooksvalt. Jooksva taotlemise avamisest annab toetuse andja teada oma veebilehel vähemalt 14 kalendripäeva enne taotlusvooru avamise kuupäeva.

Lõike 3 kohaselt saab taotlust esitada pärast taotleja Eesti Vabariigi rahvastikuregistrisse kandmist, kuid mitte hiljem kui kuus kuud pärast taotleja Eestisse tagasipöördumist. Kuuekuuline periood võimaldab tagasipöördujal komplekteerida taotlust ja ilma tagasipöördumistoetuse õigust kaotamata esitada taotlus mõistliku aja jooksul. Tagasipöördumistoetuse taotlemise vajadus võib tekkida alles tagasipöördudes, kui kavandatu ei rakendus plaanipäraselt (nt töölepingut tegelikult ei sõlmitagi või tabab taotlejat või tema peret mõni ootamatu haigus või õnnetus) ning taotlejal on vaja toetuse taotlemiseks vajalikke dokumente alles võõrsilt koguma hakata.

Lõike 4 kohaselt peab taotlus olema esitatud ettenähtud vormil. Taotluse vorm on toetuse andja poolt koostatud ja kättesaadav toetuse andja veebilehel PDF kujul.

Lõike 5 kohaselt võib taotluse esitada kas elektrooniliselt digitaalselt allkirjastatuna e-posti aadressile tagasieestisse@integratsioon.ee või paber kandjal toetuse andja aadressile Tallinnas Rävåla pst 5, VI korrus. Lisaks on toetuse andja loonud väljaspool Tallinna elavatele taotlejatele võimaluse paber kandjal taotluse esitamiseks vastavas maakonnas asuvasse Politsei- ja Piirivalveameti teenindusbüroosse.

Paragrahviga 9 kehtestatakse taotluse menetlemise kord.

Lõikes 1 sätestatakse, et toetuse andja menetleb taotlust kuni 30 tööpäeva taotluse esitamisest arvates. Haldusmenetluse seaduse § 35 lõike 4 kohaselt algab menetlustähtaja arvutamine taotluse esitamisega algavas haldusmenetluses dokumendi registreerimise hetkest alates.

Lõike 2 kohaselt menetletakse taotlusi nende esitamise järjekorras hetkest, kui esitatud taotluste maht saab võrdseks või ületab taotlusvooru eelarve vaba jääki.

Lõike 3 kohaselt võib toetuse andja jätta taotluse läbi vaatamata kui taotlusvooru eelarve jääk saab võrdseks menetluses olevate ja veel otsustamata taotluste mahuga.

Lõigete 4 ja 5 kohaselt võib toetuse andja juhul, kui taotluse läbi vaatamise käigus selgub, et taotlus ei ole piisavalt selge või selles esinevad puudused, küsida taotlejalt selgitusi ja lisadokumente taotluses esitatud andmete kohta või nõuda taotluse täiendamist või muutmist. Taotlejale edastatakse e-posti teel vastavasisuline teade, milles on kirjeldatud asjaolud, mis vajavad täiendavat selgitamist, täiendamist või lisateavet ning märgitud tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Puuduste kõrvaldamiseks võib toetuse andja anda taotlejale kuni 60 tööpäeva, mil peatub eelnõu § 9 lõikes 1 toodud taotluse menetlemise aeg. Kui puudus kõrvaldatakse, loetakse puudusega seotud nõue täidetuks.

Toetuse andja teeb taotluse rahuldamata jätmise otsuse juhul, kui taotleja ei ole eelnõu § 9 lõikes 5 sätestatud tähtaja jooksul puudusi kõrvaldanud või kui puuduste kõrvaldamise raames esitatud lisateave ei anna ikkagi alust lugeda nõue täidetuks. Otsus edastatakse taotlejale eelnõu § 10 lõikes 7 toodud viisil.

Lõike 6 kohaselt saab toetuse andja tunnistada taotleja ja taotluse nõuetele vastavaks ainult juhul, kui on täidetud kõik eelnõu §-des 5 ja 6 sätestatud nõuded. Juhul kui taotleja ja taotluse vastavuskontrolli tulemusena ilmneb puudus, mida ei ole võimalik kõrvalda või seda ei

kõrvaldata kuni 60 tööpäeva jooksul, tunnistab toetuse andja taotleja ja/või taotluse nõuetele mittevastavaks ning teeb taotluse rahuldamata jätmise otsuse.

4. peatükk

Taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse tegemine

Paragrahvis 10 nähakse ette taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise tingimused ja kord ning üldised alused.

Lõikes 1 sätestatakse, kes teeb taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse.

Lõike 2 kohaselt rahuldatakse taotlus juhul, kui taotleja ja taotlus vastavad eelnõus nimetatud nõuetele.

Lõike 3 kohaselt võib taotluse rahuldada osaliselt. Osaline rahuldamine tähendab, et mõnda algse taotluse põhiesemeks olevat asjaolu, näiteks toetuse summat, toetatavaid tegevusi ja tulemusi, ei toetata algses taotluses nimetatud ulatuses või kujul. Osaline taotluse rahuldamise otsus tehakse taotlejaga eelnevalt kooskõlastatult ning selles fikseeritakse, millises ulatuses taotlus rahuldatakse.

Taotluse osalise rahuldamise ettepanek võib olla ajendatud näiteks asjaolust, et taotluste rahuldamiseks kavandatud eelarve ei võimalda taotletud toetuse summat täielikult katta. Sellisel juhul pakutakse taotlejale võimalust kaaluda, kas ta on nõus ka väiksema toetussummaga. Muudatusettepaneku tegemisel on otsustajal kohustus taotleja ärakuulata. Kui taotlejaga kokkulepet ei saavutata, jäetakse taotlus rahuldamata.

Lõike 4 kohaselt võib taotluse rahuldada ka kõrvaltingimusega. Kooskõlas haldusmenetluse seaduse §-ga 53 võib taotluse rahuldamise otsus olla tingimuslik. Juhul kui mõni nõue ei ole taotluse menetlemise ajal täidetud ja selle mittetäidetuse ei takista taotluse menetlemist ning kui on tõenäoline, et see nõue on mõistliku aja jooksul ja igal juhul täidetav, võib taotluse rahuldada kõrvaltingimusega. Kõrvaltingimuse seadmisel näeb toetuse andja ette, mida toetuse saaja peab tegema või millise asjaolu saabumine peab olema tõendatud ja millise aja jooksul. Nõuetekohase kõrvaltingimuse saabumisel vormistatakse sellekohane teave taotluse rahuldamise otsuse juurde.

Kui taotluse rahuldamise otsus on tingimuslik, menetletakse taotlust tavalises korras. Erisus on vaid selles, et toetust ei või välja maksta enne kui kõrvaltingimus on täidetud.

Lõike 5 kohaselt ei teki toetuse saajal taotluse kõrvaltingimusega rahuldamise otsuse põhjal õigust toetuse maksetele. Makseid saab teha siis, kui toetuse saaja on esitanud toetuse andjale teabe tingimuse saabumise või täitmise kohta. Toetuse saaja ei pea vastavasisulist teavet esitama juhul, kui toetuse andja saab selle ise tuvastada.

Lõike 6 kohaselt tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus kui taotleja või taotlus ei vasta kas või ühele eelnõus sätestatud nõudele, kui taotleja mõjutab taotluse menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil, taotleja ei võimalda teha taotluse nõuetele vastavuse kontrolli, taotleja on esitanud ebaõiget või mittetäielikku teavet või on jätnud teabe teadlikult esitamata, taotluste rahastamise eelarve mahu tõttu ei ole võimalik taotlust rahuldada või taotleja ei ole nõus taotluse osalise rahuldamise ettepanekuga toetuse vähendamise kohta.

Lõike 7 kohaselt saadetakse taotlejale tema kohta tehtud otsus elektrooniliselt, kui ta on selleks taotluses nõusoleku andnud või tähtkirjana posti teel menetlustähtaja jooksul.

Paragrahviga 11 kehtestatakse toetuse maksmise tingimused.

Lõike 1 kohaselt maksab toetuse andja toetuse saajale toetuse seitsme tööpäeva jooksul taotluse rahuldamise otsuse tegemisest. Toetus makstakse toetuse saaja poolt taotluses näidatud arvelduskontole.

Lõige 2 sätestab, et kui taotluse rahuldamise otsus on tehtud kõrvaltingimusega, makstakse toetus välja seitsme tööpäeva jooksul pärast kõrvaltingimuse saabumist või täitmist.

5. peatükk

Äraakuulamine ja vaide esitamine

Paragrahviga 12 sätestatakse taotleja/toetuse saaja äraakuulamisega seotud regulatsioon.

Taotlejale antakse haldusmenetluse seaduse § 40 tähenduses äraakuulamisõigus. Äraakuulamisõigus haldusmenetluses eeldab, et puudutatud isikul oleks võimalik enda arvamust asjassepuutivas küsimuses piisavalt selgitada ja vajadusel võtta seisukohta haldusorgani poolt tema asja menetlemisel esitatud dokumentide suhtes.

Lõigetega 1 ja 2 nimetatakse, millisel juhul tuleb, arvestades eelnõu kohaseid menetlustermineid, enne otsuse tegemist anda taotlejale ja toetuse saajale võimalus esitada selgitused otsuse põhimotiividele ja põhjendustele. Ära ei kuulata, kui haldusmenetluse seaduse § 40 lõike 3 punkti 4 kohaselt tehakse otsus toetuse saaja või taotleja kasuks.

Lõike 1 punktis 2 korratakse üle sisuliselt haldusmenetluse seaduse § 40 lõike 3 punkt 2, mille kohaselt võib menetlusosalise jätta ära kuulamata, kui menetlusosalise poolt taotluses või seletuses esitatud andmetest ei kalduta kõrvale ning puudub vajadus lisaandmete saamiseks. Nimelt, kui taotluse rahuldamata jätmise otsus põhineb vaid toetuse taotluses ja selle menetlemisel puuduste kõrvaldamise raames esitatud andmetel, siis sellise korra läbi saab öelda, et taotleja on ära kuulatud.

Paragrahviga 13 reguleeritakse vaide esitamise õigust.

Lõike 1 kohaselt võib haldusmenetluse seaduses sätestatud korras ja juhtudel toetuse andja otsuse või toimingu peale esitada vaide. Vaide menetlejaks on toetuse andja ja vaide lahendatakse tuginedes haldusmenetluse seadusele. Vaie lahendatakse 30 kalendripäeva jooksul selle vastuvõetavaks lugemisest ehk alates päevast, mil ei esine haldusmenetluse seaduse § 79 kohaseid vaide tagastamise aluseid.

Lõike 2 kohaselt on isikul, kelle vaie jääb vaidemenetluses rahuldamata või kelle õigusi on vaidemenetluses rikutud, õigus pöörduda kaebusega halduskohtusse. Halduskohtusse võib pöörduda ka vaiet esitamata.

6. peatükk

Taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamine ja toetuse tagasinõudmine

Paragrahviga 14 kehtestatakse taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise alused.

Lõikes 1 sätestatakse, millistel juhtudel taotluse rahuldamise otsus osaliselt või täielikult kehtetuks tunnistatakse. Seda tehakse juhul, kui ilmneb asjaolu, mille korral taotlust ei oleks rahuldatud või taotlus oleks osaliselt rahuldatud, taotlemisel on teadlikult esitatud ebaõiget või mittetäielikku teavet või teave on jäetud teadlikult esitamata, kõrvaltingimusega taotluse rahuldamise otsuse korral kõrvaltingimus ei saabu või ei suudeta seda täita või toetuse saaja esitab avalduse toetuse kasutamisest loobumise kohta. Lisaks tunnistatakse kogu taotluse rahuldamise otsus kehtetuks, kui see tühistatakse toetuse tagasinõudmise otsusega.

Taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamisel peab järgima proportsionaalsuse ja ärakuulamise nõudeid, kuid arvestusega, et otsus ei tohiks jääda kehtima selliselt, et see oleks vastuolus eelnõus sätestatuga. Näiteks tahtlikult valeandmete esitamise avastamisel tolerants puudub, mis tähendab, et sellise asjaolu avastamisel tuleb taotluse rahuldamise otsus kehtetuks tunnistada.

Lõige 2 sätestab, et taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise tõttu tuleb õigusliku alusega saadud toetus toetuse saajal toetuse andjale tagastada.

Paragrahviga 15 reguleeritakse toetuse tagasinõudmise otsuse tegemist ja toetuse tagasimaksmist nimetatud otsuse alusel.

Lõikes 1 sätestatakse, kes teeb otsuse osalise või täieliku toetuse tagasinõudmise kohta ning ka seda, et tegemist on toetuse andja kaalutlusõigusega, kas ja kui palju toetust tagasi nõutakse. Toetuse tagasinõudmise peamiseks aluseks on asjaolu ilmnemine, mille korral ei oleks taotlust rahuldatud või taotlus oleks rahuldatud osaliselt või kui taotlemisel on esitatud teadlikult ebaõiget või mittetäielikku teavet või teave on jäetud esitamata.

Lõike 2 kohaselt võib toetuse tagasinõudmise otsuse tegemise otsustamiseks ja vormistamiseks jätta kolme aasta pikkuse varuaja ehk otsuse võib teha kolme aasta jooksul taotluse rahuldamise otsuse tegemisest.

Lõike 3 kohaselt edastatakse toetuse saajale toetuse tagasinõudmise otsus elektrooniliselt kui ta on selleks taotluses nõusoleku andnud või tähtkirjana posti teel.

Lõike 4 kohaselt tuleb toetuse tagasinõudmise otsuse kohaselt tagasimaksmisele kuuluv toetus tagastada kümne kalendripäeva jooksul otsuse teatavaks tegemisest arvates. Toetuse tagasinõudmise otsus kui haldusakt hakkab vastavalt haldusmenetluse seaduse § 61 lõikele 1 kehtima alates selle kättetoimetamisest koostoimes haldusmenetluse seaduse § 62 lõike 2 punktiga 2, mille kohaselt tuleb haldusakt teha menetlusosalisele kättetoimetamisega teatavaks, kui varasem haldusakt tunnistatakse kehtetuks või seda muudetakse.

Toetuse saaja peab toetuse tagasi maksuma otsuses näidatud summas ja tähtajaks. Kui otsuse sisuks on kogu toetuse tühistamine, tuleb taotluse rahuldamise otsus tunnistada kehtetuks.

Enne toetuse tagasinõudmise otsuse tegemist tuleb anda toetuse saajale võimalus asjaolusid selgitada ehk ta ära kuulata eelnõu § 12 kohaselt. Sellega tagatakse, et toetuse saaja on tema suhtes käimas olevast menetlusest teadlik ning ta on saanud otsustamisel teada olevaid asjaolusid selgitada ja toetuse andja on saanud neid otsuse tegemisel arvesse võtta.

Lõigetes 5-10 sätestatakse, et põhjendatud juhul võib toetuse saaja taotleda toetuse tagasimaksmise ajatamist, kui korraga maksmine seab ta olulisel määral makseraskustesse.

Toetuse saaja võib taotleda tagasinõude ajatamist kümne tööpäeva jooksul toetuse tagasinõudmise otsuse kättesaamisest arvates. Ajatamise taotluses tuleb esitada ajatamise vajaduse põhjendus ja soovitud ajatamise kava. Toetuse andja nõudmisel peab ajatamise taotlusele olema lisatud toetuse saaja finantsseisu kajastavad dokumendid.

Toetuse andjal on õigus määrata toetuse tagasimakse ajatamise periood ning ta võib ajatamise taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse teha koos toetuse tagasinõudmise otsusega. Ajatamise taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse teeb toetuse andja kümne tööpäeva jooksul ajatamise taotluse saamisest ning otsusest teavitatakse toetuse saajat elektrooniliselt või tähtkirjaga posti teel.

Toetuse andjal on õigus tunnistada toetuse osadena tagasimaksmise võimaldamise otsus ehk ajatamisotsus kehtetuks, kui toetuse saaja ei pea kinni tagasimaksmise ajakavast. Sellisel juhul peab toetuse saaja maksuma toetuse tagasi 30 kalendripäeva jooksul ajatamisotsuse

kehtetuks tunnistamise otsuse teatavaks tegemise päevast arvates.

Lõike 11 kohaselt võib toetuse andja juhul, kui toetuse saaja tagasimaksmisele kuuluvat toetust tähtaja jooksul tagasi ei maksa, nõuda üleantud rahalisi vahendeid tagasi haldusmenetluse seaduse § 69 lõike 1 ja võlaõigusseaduse § 1028 alusel (alusetu rikastumise sätete alusel). See tähendab, et toetuse tagasinõudmine on täidetav üksnes tsiviilkohtu kaudu.

7. peatükk

Toetuse saaja ja toetuse andja õigused ja kohustused

Paragrahviga 16 kehtestatakse toetuse saaja õigused ja kohustused, mis rakenduvad alates taotluse rahuldamise otsuse jõustumisest.

Lõike 1 kohaselt peab toetuse saaja tagama eelnõus sätestatud tingimuste täitmise, sealhulgas kasutama toetust vastavalt taotluses ja eelnõus sätestatud ja esitama tähtaegselt toetuse andja poolt nõutud teabe. Toetuse saaja kohustuste tagamine tähendab, et kohustus peab olema täidetud tema enda poolt. Kohustuste all mõeldakse näiteks seda, et toetuse saaja peab toetust kasutama sihtotstarbeliselt taotluses ja eelnõus kavandatud eesmärkidel. Lisaks on toetuse saajal kohustus, mis hõlmab üldist korrektsust teabe esitamisel, arusaadavate selgituste andmist, õigete andmete ja nõutud dokumentide tähtaegset esitamist.

Lõike 2 kohaselt on toetuse saajal õigus saada toetuse andjalt teavet ja nõuandeid, mis on seotud eelnõus sätestatud nõuete ja toetuse saaja kohustustega, sealhulgas on toetuse saajal õigus esitada eelnõu § 12 kohaselt oma seisukohad. Äraakuulamisõigus haldusmenetluses eeldab, et puudutatud isikul oleks võimalik oma arvamust asjassepuutuvas küsimuses piisavalt selgitada ja vajadusel võtta seisukoht haldusorgani poolt tema asja menetlemisel esitatud dokumentide suhtes. Lisaks on toetuse saajal õigus tutvuda tema kohta koostatud dokumendis sisalduva või sellega lahutamatu seotud teabega. Üle korratakse toetuse saaja õigus tutvuda dokumendis tema kohta käiva teabega, saada väljavõtteid, kui dokument sisaldab andmeid, millele juurdepääs on piiratud. Samuti rõhutatakse üle toetuse saaja õigus toetusest igal ajal loobuda või toetus tagastada.

Paragrahviga 17 kehtestatakse toetuse andja õigused ja kohustused.

Toetuse andja täidab halduslepinguga talle pandud ülesandeid sealhulgas teavitab avalikkust ja võimalikke taotlejaid toetuse saamise võimalustest ning taotlemise korras, menetleb taotlust ja otsustab, kas taotlus rahuldada või mitte, annab taotlejale ja toetuse saajale selgitusi toetuse andmise ja kasutamise seotud küsimustes ning täidab muid käesoleva eelnõuga ja muude õigusaktidega toetuse andjale pandud ülesandeid.

Lõike 1 kohaselt kehtestatakse toetuse andjale kohustus järgida eelnõus sätestatud menetlus ja otsuste teatavaks tegemise tähtaegu, koostada taotlusvormid ning asjakohased juhendmaterjalid ja teha need taotlejale/toetuse saajale kättesaadavaks. Toetuse andja peab, kas omal või toetuse saaja algatusel, selgitama toetuse andmist ja kasutamist puudutavaid reegleid ning teavitama toetuse saajat viivitamatult reeglites toimunud muudatustest.

Lõikes 2 sätestatakse toetuse andja õigused kontrollida taotluses toodud andmete õigsust ning nõuda asjakohaste täiendavate andmete esitamist. Lisaks on toetuse andjal õigus tunnistada taotluse rahuldamise otsus või selle osa kehtetuks ja teha toetuse tagasinõudmise otsus ning teha teisi eelnõus sätestatud otsuseid.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul on Euroopa õigusega puutumus isikuandmete töötlemise kaudu.

Isikuandmete töötlemise eesmärk on tagasipöördumistoetuse õiguspärane ja vajaduspõhine andmine.

Isikuandmete koosseis on järgmine: nimi, isikukood, isikuttõendava dokumendi number, elukoht, kodakondsus, rahvus, haridus, laste arv, leibkonna liikmed, leibkonna suurus, sissetulekud, leibkonna majanduslikud näitajad, pangakonto number.

Isikuandmeid säilitatakse 75 aastat tulenevalt Rahvusarhiivi nõudest. Rahvusarhiiv on andnud rändetoetuse saanud isikute andmekogule (sh käskkirjad ja nende lisad) arhiiviväärtuse.

Isikuandmete töötlemine toimub nii paberil kui elektrooniliselt, kolmandatele isikutele edastatakse andmeid ainult põhjendatud juhtudel vastava avalduse alusel. Isikuandmeid ei edastata kolmandatele riikidele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele.

Taotlejaid on teavitatud isikuandmete töötlemise vajalikkusest, ulatusest ja laadist, hilisemast andmete säilitamisest, arhiveerimisest ja hävitamisest, andmete kogumise õiguspärasusest ning konfidentsiaalsusnõude kohustusest. Isikuandmete töötlemisel on tagatud minimaalsuse põhimõte - töödeldakse ainult neid andmeid, mis on vajalikud toetuse määramiseks. Lisaks on andmekaitsetingimused toetuse andja kodulehel. Toetuse andjal on õigus küsida täiendusi ja täpsustada andmete õigusust.

Andmeid töötleb tagasipöördumistaotluse menetleja, taotlused esitatakse reeglina paberil, sest isikutel ei ole digiallkirja võimalust. Menetleja teeb kohti peal koopiaid vajalikest originaaldokumentidest (isikutunnistused, tõendid jms), peab toetuse saajate registrit, toetuse saanud kajastuvad maksete registris (andmebaasis). Paberil avaldused säilitatakse lukustatud kapis, hiljem arhiveeritakse, elektroonilised avaldused säilitatakse kaitstult serveris.

Ohtude hinnang

Riskid	
Andmeleke	Inimtegevus, tehnoloogiline (server)
Andmekaitse nõuded ei ole tagatud	Tegevus ei ole kooskõlas seadusandlusega ega asutuse sisekorraga
Osapooli ei ole teavitatud	Puudub nõuetekohane teavitus
Valeandmete esitamine või andmete esitamata jätmine	Toetust antakse ebaõigete andmete alusel, mistõttu võib tekkida vajadus toetuse osaliseks või täielikuks tagasinõudmiseks
Töötleja küsib menetlemiseks mittevajaminevaid andmeid	Ei ole järgitud andmete minimaalsuse printsiipi

Tagajärjed	
Otsene kahju	Mainekahju - asutus ei ole enam usaldusväärne, võidakse nõuda täiendavat kontrolli; rahaline kahju - toetuse tagasinõudmisega seotud kulud
Põhitegevuse protsessi häire	Turvalisus ei ole täies mahus tagatud
Toetuse tagasinõudmisele kuluv ressurss	Rahaline kahju, ajakulu
Kaudsed kahjud	Isikult küsitakse andmeid, mida menetlemiseks ei ole tegelikult vaja
Maandustegevused	Kes mida teeb?
Andmeleke	IT-teenuse osutaja ja toetuse andja: pidev kontroll, asutuse sisekord, andmekaitsemeetmete täitmine
Andmekaitse nõuded ei ole tagatud	Toetuse andja hoolitseb, et töötajad on koolitatud, protseduurireeglid on selged, pidev kontroll
Osapooli ei ole teavitatud	Taotluse andja hoolitseb selle eest, et asutuse kodulehel on olemas andmekaitsetingimused ja taotlejat on teavitatud avalduse esitamisel ja ka edaspidi
Valeandmete esitamine või andmete esitamata jätmine	Taotluse menetleja kontrollib põhjalikult esitatud andmete õigsust

4. Eelnõu mõju

Toetust on kuni aastani 2018 antud Rahvusaaslaste programmi rakenduskava alusel. Kuna alates 17. juulist 2017. aastal kehtima hakanud riigieelarve seaduse § 53¹ näeb ette volitusnormi riigisisese toetusprogrammi tingimuste ja korra kehtestamiseks ministri määrusega, sätestatakse nimetatud toetuse andmise kord määrusega.

Mõju muudele valdkondadele ega ebasoovitavaid mõjusid ei kaasne.

5. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Eelnõu alusel toetuse andmist rahastatakse riigieelarvest ja iga-aastane eelarve kinnitatakse Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarve käskkirjaga. 2017. aastal oli meetme eelarve 90000 eurot ja 2018. aastal 90000 eurot.

Eelnõu rakendamisega täiendavaid kulusid ei kaasne.

6. Eelnõu rakendamine ja jõustumine

Eelnõu jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine ja huvigruppide kaasamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks õigusaktide kooskõlastamise infosüsteemi EIS kaudu Haridus- ja Teadusministeeriumile, Siseministeeriumile ja Välisministeeriumile.